

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Stane:

Za celo leto K 15—
za pol leta 7:50
za četrt leta 3:80
za 1 mesec 1:30
Posamezna številka 30 vin.

Uredništvo in upravnništvo je v
Ptuj, hiša zdravnika dr. Štuheca.
Rokopisi se ne vrnejo.

Telefon št. 46.

Štev. 6

Ptuj, 11. maja 1919

I. letnik

Sokolski dan v Čakovcu.

Po petih, skrbi in muke polnih letih so izleteli zopet naši Sokoli. Zredčile so se vrste, mnogi bratje so zaspali večni san: padli so v boju, ki ga je vsilila svetu nemška ošabnost.

Vendar je priletelo v staroslavni stolni grad jugoslovanskih mučenikov Zrinskega in Frankopana do 1000 ponosnih in odločnih bratov Sokolov v kroju; toliko in še več je bilo naraščaja in drugih brez kroja. Sokolice so tvorile v sprevodu krasno, do 300 nežnih glav, broječe krdele. Tega dne je Sokol prvič stopil na plan kot Sokol-bojovnik.

Pred sprevedom so jezdili vojaki Srbi; za njimi je kerakala Maistrova godba; nato dve stotnji pehote; za njo sokolski jezdni odsek na krasnih konjih, njim na čelu trije bratje, noseči vsak po en prapor našega trojedinega naroda.

Sokolski konjenici so sledili Sokoli v krojih, uvrščeni ne glede na društva in župe po velikosti tako, da so v štiristopih korakali Slovenec, Srb in Hrvat. Za temi je korakal naraščaj, močan po številu, čvrst v nastopu. Njim so sledile brhke Sokolice s prožnim korakom, na to Sokoli brez kroja. To krasno kito je završeval oddelek strojnih pušek in topništva z ovenčanimi konji in orožjem.

Z okna okrajnega glavarstva je pozdravljal pohod zagrebški nadbiskup dr. Bauer.

Pred okrajnim glavarstvom je pozdravil Sokolstvo poverjenik za Medjimurje dr. Novak. Govoril je o trpljenju polnem suženstvu Medjimurcev do dne osvobojenja. Zahvalil se je Sokolom za obilen prihod in rotih jih je, naj ostanejo zvesti čuvaji svetih jugoslovanskih pokrajin. „Glejte“, je dejal, „še nebo se veseli z nami. Kako praznično čisto in jasno je danes; z vso gorkoto nas obseva zlato pomladno solnce.“

Res, krasen dan je bil. Kakor so razočarani obrazov gledali madžarski in švabski židje na naše čvrste vrste, tako je bil poln veselja medjimurski narod obojega spola in vsake starosti.

Po pozdravnem govoru je korakal spreved med zvoki slovanskih koračnic po glavnih ulicah čakovskih na grad slavnih Zrinskih. Tam je obrazložil g. šolski nadzornik Čajkovec v kratkih besedah zgodovino Zrinskih in Frankopanov in njih zaslug za Medjimurje. Pevci so zapeli Zrinsko-Frankopanko.

Po govoru so odvedli vodniki Sokole in goste k obedu. Tam se je razvila živahna zabava.

Popoldne se je vršila na prostranem travniku za pripravnico javna telovadba.

Otvoril jo je slovenski Sokol s prostimi vajami. Gledalcev je bilo do 15.000. Slovencem

sta sledila čakovski in varaždinski naraščaj, 160 gibkih Sokoličev. Izvajali so na sredini krasne skupine v piramidah, na štirih krajnih odsekih pa proste vaje s palicami.

Burno pohvaljeni so odkorakali Sokoliči. Nastopila je vzorna vrsta Srbov v prostih vajah s palicami. Vaje so težke in lepe. Kot marmorni kipi se ti zde bratje, kadar mirujejo v najrazličnejših položajih; potem zopet sledi z bliskovitim gibom promena.

Tej skupini so sledile vaje na bradlji, konju in mizi. Telovadili so Hrvati in Srbi. Telovadci so bili sigurni v nastopu in vaje so pokazale dovršenost sokolske telovadbe.

Niso še zapustili poslednji telovadci telovadišča, že si opazil nekak nemir med gledalci. Čuti je bilo šepet: „Sedaj nastopi ljubljanski Sokol z Vidmarjem“. Godba zaigra in prožnih korakov prihaja vzorna ljubljanska vrsta. Rad bi pisal od teh krasnih telovadcih, pa ni mogoče; prezratične so bile vaje in predovršeno izvajanje.

Vrsta je odkorakala mirno, kakor je nastopila, nam v ponos in diko.

A kaj znači to? Tam za vhodom se nekaj giblje, kakor belo cvetje na jablani. Rahlo zibaje prihaja bližje; vse je napeto; toliko, da se gledalci še upajo dihati. Tu so. Povelje brata načelnika — vrsta se širi in daljša — zopet povelje — in na mestu so, kakor cvetke po ravnem polju razvrščene. A niso

Narodna mučenika Zrinski in Frankopan.

Predavanje prof. dr. Komljanca ob priliki svečanosti proslave narodnih mučnikov 30. aprila 1919 v Ptuj.

Nadaljevanje.

Na kraljev poziv sta se oba udeležila tudi 30letne vojske. Nikolaj Zrinski se je tako odlikoval, da ga je kralj za nagrado imenoval že v njegovem 26. letu za generala hrvatskih čet. Peter pa se je že kot mladenič izkazal z izredno telesno močjo in levjo hrabrostjo. Še predno je odšel na bojišče, se je mudil ob neki priliki na lovu v požunski okolič s kraljem Ferdinandom III. Za lova prileti sedemletni divji mrjasec in Peter mu v kraljevi navzočnosti z enim udarcem odseče glavo. Kralj hoče Petrov meč, zamahne ž njim, pa mu ga truden vrne, ker ga niti prav držati ni mogel, nikari da bi ga svobodno vihtel. — V 30letni vojski se je Peter bojeval pod neposrednim poveljevanjem kralja Ferdinanda, ki ga je ob neki priliki tudi rešil, da ga niso ujeli Švedi. Zato ni čudo, da je bil kmalu imenovan za kapetana žumberških uskov.

Po končani 30letni vojski je bil Nikola Zrinski v Varaždinu slovesno umeščen za hrvatskega bana, star komaj 28 let.

Za glavno nalogo svojega banovanja si je postavil Nikolaj Zrinski, da oslobodi svojo domovino turškega jarma. Turki so takrat gospodovali na srednjem Ogrskem, Kaniža je bila v njihovi oblasti kakor tudi Slovenija. V Potisju in na Erdeljskem so sicer vladali domači knezi, a pod turškim pokroviteljstvom — avstrijskemu cesarju je pripadal le del zapadne in severne Ogrske in Hrvatske.

Kaka nadloga so bili Turki za svoje so-

sede, mislim, da Vam ni treba šele podrobno slikati. — Saj so občutili tudi naši predniki Slovenci, kako so plenile in ropale, požigale in pustošile kakih 300 let po naših slovenskih pokrajinah divje roparske čete turške in jemale s seboj ne samo blago in živino, nego tudi ljudi. —

Turki so bili takrat nevarnost za celo Evropo. Vsa Evropa se je napenjala, da omeji in zavrne turško nevarnost. V nevarnosti je bila v 16. in 17. stoletju Avstrija, da postane turška pokrajina, in ker so bili avstrijski vladarji obenem tudi nemški cesarji, so imeli ti v prvi vrsti sveto dolžnost, upirati se Turkom ter jih potiskati nazaj. — Vse evropsko javno mnenje je imelo nemškega cesarja v borbi proti Turkom za glavnega zastopnika.

A kaj so ti storili? Prva njihova skrb je bila, da bi živeli s Turki v miru. Ta mir so pa tako razumevali, da bi Turki v miru puščali njihove dedne dežele avstrijske; Hrvatska in Ogrska bi imeli le nalogo, zadrževati Turke, da ne bi prihajali ropat in pleniti tudi čez nje v avstrijske dežele. Dunajski dvor je izročil tako, če tudi nepostavno, pa v resnici Hrvatsko in Ogrsko Turkom, samo da odvrne od sebe vojno nevarnost. Saj so se Turki hvalili, da se niso oženili z Madžari in Hrvati nego z Nemci, pa da jim ni treba prizanašati Ogrski in Hrvatski. Turki so torej neprestano napadali in plenili Hrvatsko in Ogrsko, a Dunaj, ne samo, da ni branil svojih Hrvatov in Madžarov, nego je celo prepovedoval Madžarom in Hrvatom, da bi se sami branili in zavračali turške napade, češ, potem bodo Turki hudi na nemškega cesarja.

In ker so Hrvati kljub temu vedno trdili, da imajo pravico živeti in da veljajo

tudi za njihove dežele postave, se je začel Dunaj nanje jeziti in ko niso hoteli utihniti, ampak so včasih Dunaju tudi grozili, so se jih na Dunaju začeli bati. Zato so mislili, da je dobro, da Turki pritiskajo Hrvate in Madžare, ker sicer bi jih nikdo ne mogel več držati na uzdi. Fran Frankopan poroča, da je ugleden svetovalec cesarja Leopolda odkrito izjavil: „Bolje je, da postane tudi Dunaj turški, nego da bi prišel Budim v madžarske roke.“

Trpeli pa so takrat Hrvati, ne samo po Turkih, svojih sovražnikih, nego njihov dvor na Dunaju sam je poslal nad nje ljudi, ki bi jih naj krotili. Da bi se hrvaške in slovenske dežele laže branile proti turškim napadom, se je bila ustanovila takozvana vojaška granica. Dokler je izpolnjevala svojo nalogo, so bili ž njo vsi zadovoljni. Ali v časih, v katerih se godi naša povest, je postala vojaška krajina za Hrvate bič, katerega je nad njimi vihtel Dunaj. Izvzeli so jo bili izpod banske oblasti in cesar si jo je bil prisvojil kot poseben cesarski teritorij. Da si jo čim bolj zavaruje, je proti postavam pošiljal tja doli za častnike večinoma Nemce (tudi pri nas Slovencih v prejšnji državi ni bilo nič boljše), da, tudi dosti nemških vojakov. Ker pa jih večkrat niso imeli s čim plačati, so tudi ti mesto, da bi se borili s Turki, rajši doma pri Hrvatih plenili in ropali, njihovi častniki pa so tudi pohujšljivo živeli, čisto po turško torej.

Približno v takih časih je postal Nikolaj Zrinski ban kraljevin Hrvatske, Slavonije in Dalmacije. Premišljujoč otožno stanje svoje domovine, pride do prepričanja, da bi složni Hrvati in Madžari bili dosti močni, da se otresu turškega jarma.

Začne torej pošteno odbijati turške na-

to cvetke, jugoslovanske vile so. Samo glej, ne treni z očesom, da česa ne zamudiš. Godba zaigra in vile Sokolice zarajajo krasen ples, naprej, nazaj, odskok v levo, v desno, prožijo se bele ročice, tekajo drobne nožice, vitki stasi se klanjajo in vzravnavajo kot mlade breze.

„Ne še proč, ostanite še“, vzklikal je narod, „kam se vam mudi? Še bi radi gledali.“ Toda ni mogoče; niso smele ostati, odkorakale so na povelje.

Minilo je prehitro kakor san. Toda iz naših duš ni izginilo, tudi ne iz duš Medjimurcev in vem, da so Sokoli marsikomu vlili poguma; kajti videl je, da ima naša svobodna kraljevina še mnogo krepkih hčera in sinov.

Da pa se krdela teh junakov in junakinj pomnože, pridite vsi in vse v telovadnico, pridite pod okrilje Sokola, da nas bo mnogo v uri potrebe in da se nas bodo bali neprijatelji. Ptujski brat Sokol.

Slovenci, podpisujte državno posojilo!

V teku je podpisovanje 4% nega državnega posojila. Da se razpisanemu državnemu posojilu pripomore do kar najlepšega uspeha, naj vsak zaveden Slovenec podpiše po možnosti državno posojilo.

Sijajen uspeh državnega posojila je največjega pomena za ugled naše države na zunaj in bo napravil gotovo najboljši vtis tudi na mirovno konferenco. Pa tudi za našo ožjo domovino Slovenijo bo častno, če bo v Sloveniji podpisana svota razmera visoka.

Gospodarstvo.

Proračun ptujske občine za l. 1919 izkazuje prejemkov 3,110.315 K 60 v in izdatkov 3,292.056 K 60 v, torej primanjkljaja 181.741 K.

vale iz Medjimurja sam, a od Karlovca tja njegov brat Peter, ki postane po svojih junaških delih strah in trepet Bosne in Hercegovine.

Radi erdeljskih zmešnjav je l. 1663. izbruhnila velika turška vojska. Vodila se je na Ogrskem in Hrvatskem. Na Ogrskem je poveljeval vrhovni avstrijski vojski Rajmund Montecuccoli, ki je zakrivil ne samo, da niso Turkom nič vzeli, nego narobe izgubili več utrjenih in važnih krajev.

Narobe pa je ban Nikola dosegel mnogo uspehov. Potolkel je kaniškega pašo in hitel v pomoč Montecuccoliju, ali ta ga zavrne, češ da ni hrane za njegovo vojsko. Ko je nato bila izgubljena trdnjava Novi Zamki na Gornjem Ogrskem (Neuhäusel), so bili vsi ogorčeni na pomožno nemško vojsko, nasprotno so pa vsi slavili junaškega Nikolo.

Istočasno se uspešno brani turških navalov v Liki Nikolini brat Peter Zrinski. Karlovški general Herbert Auersperg pobegne pred turško nevarnostjo na Kranjsko, a ko premaga Peter Zrinski z 2500 vojaki 10.000 mož broječo vojsko bosanskega Ali paše Čengića tako, da se ni skoro nikdo Turkov rešil, paša sam pa je bil ujet, si pašo Čengića pri svoji pobegli general Herbert Auersperg, zmagovalca Petra Zrinskega pa zatoži na Dunaj, da ga ni ubogal!

Petrova zmaga nad Čengićem in Nikoline srečne vojne so oba brata izredno proslavile po celem krščanskem svetu. Hrvatska, Štajerska in Kranjska, katere sta onadva branila, so ostale obvarovane turškega besa, med tem ko so iz Avstrije in Moravske, ki so bile izročene obrambi nemških čet, Tatarji odvedli v sužnost okoli 100.000 ljudi.

V Čakovec so prihajala pisma, polna priznanja in hrabrenja od saksonskega in

Mestno knjigovodstvo navaja sledeče vzroke primanjkljaja: znižani dohodki mestnih gospodarskih podjetij; parna pralnica ima omejen obrat zaradi pomanjkanja premoga; iz istega vzroka miruje kino, klavnica nese malo in končno so popolnoma izostale deželne, državne in druge podpore, ki so n. pr. l. 1917 znašale 85.000 K. Primanjkljaj se naj krije deloma s tem, da se od podpore 140.000 K, katero je mestna hranilnica l. 1918 naklonila občini, znesek 70.000 K pripiše za l. 1919, približno ista svota bi se dobila od občinskih doklad v dosedanji višini, ostanek 40.000 K pa bi se kril z zvišanjem doklad.

Konjerejski odsek Ivanjkovci. V številu 5 tega lista se pritožuje neki konjerejec nad pomanjkanjem mrzlokrvnih žrebcev-plemenjakov. Videti pa je iz dopisa, da dotičnik ni v zadevi popolnoma informiran. Bodi mu sledeče v pojasnilo: Deželne vlade oddelek za kmetijstvo se je postavil na stališče, priporočeno od vseh konjerejskih strokovnjakov, da spada mrzlokrvni žrebec v zasebno oskrbo, vročokrvi pa na postajo. Kakor je iz Konjerejca številu 1 (priloga Kmetovalcu številu 7) razvidno, stoji v ptujem sodnem okraju 11 mrzlokrvnih državnih žrebcev v zasebni oskrbi, 3 — zasebna last dotičnih posestnikov — imajo pa licenco; izventega je 5 vročokrvi na postaji v Ptuj. Ne trdimo, da bi bilo število mrzlokrvnih dovolj veliko, a dozda se ni dalo več doseči vsled pomanjkanja mrzlokrvnih plemenjakov. Kakor hitro pa se bo posrečilo deželni vladi, ki se neprestano trudi dobaviti potrebno število plemenjakov, da jih dobi še kaj, bode tudi število istih, v ptujem okraju nastavljenih, primerno zvišano. Napačno informiran je dopisnik, če pravi, da stojijo na Selu mrzlokrvni žrebci, ker se lahko sam prepriča, da stojijo tam le 3 mrzlokrvni žrebci, ki pa so močno zaposleni pri tamkajšnji skakalni postaji. Pripomniti še moramo, da so ti žrebci vsi hudi ali imajo kako drugo lastnost, da so za zasebno oskrbo neporabni. Vsak konjerejec ve, da se žrebec ne more rabiti kot „surrogat“, ampak da spada mrzlokrvna kobilica k mrzlokrvnemu žrebcu in toplokrvna k toplokrvnemu. Slab pa od vseh v ptujem okraju nastavljenih ni nobeden tako, da bi se ga lahko imenovalo kot konja „creaturu“. Konjerejski odsek.

Izvoz vina v Nemško-Avstrijo je še vedno prepovedan. Cela vinska trgovina je pri nas vsled tega že mesece ustavljena. Našim vinskiim trgovcem preti katastrofa! Kakor hitro se namreč prične dovoz vina v Nemško-Avstrijo iz Italije, bo Nemška Avstrija poplavljenjena z italijanskim vinom, ki bo zelo po ceni. Naši trgovci pa, ki imajo v rokah vino po visoki ceni ga ne bodo mogli oddati, ali pa jim preti velikanska izguba. Sicer nimamo nič proti temu, ako bomo tudi mi že pili enkrat cenejše vino. Pa nekaj je prav čudno! Naši trgovci ne dobe in ne dobe dovoljenja za izvoz vina, inozemskim trgovcem pa se izvoz dovoljuje. Tako kupuje neki trgovec iz Gradca pri nas vino in ga pošilja vagon za vagonom v Nemško-Avstrijo. Pravi, da ima izvozno dovoljenje iz Beograda! Naši trgovci se za taka dovoljenja zama potegujejo. Kako pa naj plačujejo davek, ako ne morejo prodati? Ali sme imeti dobiček le trgovec iz Nemške Avstrije, ne pa naš človek?

Galica za vinograde. Vinogradnikom se naznanja, da je že nekaj galice dospelo v Ptuj. Ko je pride še več, se bo pričelo razdelitvijo. Opozarja pa se že sedaj, da bo galica dražja kakor K 6. — in da bodo morali naročniki doplačati. Tisti naročniki ki so pa plačali pri naročilu K 8.50 za 1 kg galice, bodo dobili pri razdelitvi galice še denar nazaj. Kakšna bode prava cena, se bo pravočasno naznanilo.

Samski davek. Ljublj. dopisniški urad. Beograd, 6. maja. Finančni minister je izdelal zakonsko prodlogo o davku za samce. Zakonski načrt, ki bo predložen v najkrajšem času narodnemu predstavništvu, določa obdavčenje vseh samcev in vdovcev brez otrok v starosti od 25 do 60 let. Vsakdo izmed njih bo moral brez razlike plačevati letnega davka 240 dinarjev. Razun tega pa bodo morali prizadeti plačevati na leto doklade k vsem direktnim davkom in sicer v starosti od 30. do 45. leta v izmeri 100%, od 25. do 29. in od 46. do 50. leta 50%, od 51. do 60. leta pa 25%. Davek se bo začel pobirati s pričetkom leta 1920. Minister utemeljuje svojo predlogo z razlogi pravičnosti v plačevanju davkov.

bavarskega kneza, mantovskega in tostanskega vojvode, španskega in francoskega kralja in od rimskega papeža. Edino od lastnega kralja ne. Zrinskim pomagati z besedami in v denarju, je bilo takrat toliko, kolikor pomagati celemu krščanstvu.

Odločilna vojska med Turki in kristjani se je pa imela vršiti šele prihodnje l. 1664. Na pomoč je prišlo cesarju nemško cesarstvo in francoski kralj Ludovik XIV. sam je poslal precejšnjo armado.

Pod Novim Zrinom ob iztoku Mure v Dravo, trdnjavo, ki jo je Nikola Zrinski sam napravil, počaka krščanska vojska pod Montecuccolijem turške; Hrvati in Madžari zahtevajo, naj se brani ta trdnjava, a Montecuccoli jo izroči kot „nepotrebno točko“ brez vse brambe Turku, da jo razruši pred očmi vse vojske. Mislimo si lahko, s kako žalostjo, obenem pa tudi s kakim srdom je moralo navdati to ravnanja Montecuccolijevo vsakega Hrvata, zlasti pa še Zrinskega. Zrinski se proti takemu nečuvnemu postopku pritoži v Gradcu pri vojnem svetu, in ko tu nič ne doseže, pri kralju Leopoldu samemu na Dunaju, kjer pa istotako nič ne opravi in se radi tega ogorčen odpove poveljstvu nad svojimi četami.

Krščanska vojska pa slavno potolče, kakor znano, turško vojsko, ko je pri Št. Gothardu prehajala čez Rabo. Vsi so pričakovali, da Montecuccoli izrabi to veliko zmago, pa se spusti za turško vojsko, da jo še bolj uniči. Ali ne! Montecuccoli misli samo, kako pošlje Leopoldu v spomin zmage dragoceno sabljo, pa mu opiše čim sijajneje svoje velike zasluge.

Ali zgodilo se je še hujše, česar bi ne bil nikdo pričakoval! Turki so bili pobiti,

bežali so pred krščansko vojsko in dalo bi se bilo vsaj nekaj zasedene hrvatske in ogrske zemlje iztrgati njihovi oblasti. Toda kralj Leopold sklone v Vašvari s Turki mir, po katerem premagani Turki dobe še nekaj cesarskih trdnjav, turški sultan pa lep dar v vrednosti 200.000 for.

Ta sramotni mir je presenetil ves svet; nikdo si ni mogel razložiti, kako je bilo mogoče, kaj takega storiti.

Če se je nad tem mirom zgražal ostali svet, mislimo si lahko, kako ogorčenje in srd je zbudil šele pri Hrvatih. Ti so že več let željno pričakovali vojske s Turki, da rešijo svojo domovino; sedaj pa, ko jo došlo do vojske in so slavno premagali Turke, sklone kralj na skrivnem, brez vednosti Hrvatov s Turki mir, po katerem njihovo deželo še nadalje izroča Turkom, da po nji plenijo in ropajo. Ljudstvo je obupavalo; mnogo jih je prešlo na turško zemljo, češ pod Turki se jim bo bolje godilo, ko pod krščanskimi gospodarji, kjer so izpostavljeni turškim napadom. Ta obup je povečavalo še to, ker doslej so mislili, da dunajski dvor ne more osvoboditi njihove zemlje, vašvarski mir pa je pokazal, da je noče osvoboditi.

Umljivo je, če je mržnja proti dvoru, proti Nemcem še bolj narasla. Če so Hrvati čutili še kaj moči, je moralo neizogibno priti do borbe med narodom in dvorom, oziroma Hrvatstvom in Nemštvom.

Dvor na Dunaju je dobro poznal to razpoloženje na Hrvaškem, toda ni se menil za nje. Francoski poslanik na Dunaju, kateremu so bile dobro znane vladne namere, je poročal v Pariz: Kratko rečeno, cesarjev namen je, da izvede na Ogrskem in Hrvatskem najbolj absolutistično vladanje.

Ker so se čutili Hrvati in Madžari pre-